

could be the last for the staff's fate, gathered a constellation of talented personalities who enriched the city cultural life, shaping the artistic taste of true art connoisseurs and instilling the love of the audience for national drama. It is difficult to overestimate the role of the Cherkasy Theater in the development of music and theater art in our country.

Having a glorious tradition, the current artistic management of the theater was able to motivate the team to create individual creative projects, intensifying also concert activities. Over the past year, the actors of the troupe have repeatedly organized charitable theatrical events and concert programs. For example, with the participation of the Luhansk Theater, there were staged a "contemporary tragicomedy" "Who Am I?", a poetic performance "Osmachka... Free", a children's musical "The Cat, the Cock and the Fox"; a concert program "BRIDGES" and Serhii Bobrov's solo program "THREADS" were also prepared.

On June 17, 2022, the PIONEER art shelter hosted a creative evening of Oleksandr Novachenko. Being inspired by Viktor Frankl's book the actor prepared his own program of eleven songs called "SENSE". It was not about the horrors of war, but about the existence that everyone wanted to return to. Poems and songs were about the victory of life over death, about love and loneliness, joy and fatigue, about the internal struggle with one's defects, about creative search and losses. Oleksandr Novachenko's singing to the guitar was accompanied by an ensemble of musicians (2 guitars, a flute, a cello and percussion) conducted by Olena Belkina, who made the arrangements. It convinced the listener that pleasure, property and money wouldn't bring meaning to life, would not save from enmity. But only a personal vocation, a mission that each of us carries in our life and the God's grace would inspire us to live. The plot counterpoint to the musical and poetic composition was formed by three actors: Maxim Ryzhevol (Poet), Kateryna Oleynikova (Muse), Petro Golubchenko (Shadow). They repeatedly held charity concerts with the same actors, but the program was shorter.

So, in the current realities, theater sees the meaning of its existence in direct appeal to the public. The "direct speech" of the

performers allows presenting difficult events in the country's life in such a way that the audience understands the truth, conveys the message of the present, opens the way to solving problems, on the whole, entertains the audience, excites them, gives positive emotions to enrich and strengthen everyone who enters a theater hall.

**Богатирьов Володимир Олександрович**

викладач кафедри композиції та інструментування  
Харківського національного університету мистецтв  
імені І. П. Котляревського (Харків, Україна)

e-mail [izzbva@gmail.com](mailto:izzbva@gmail.com)

ORCID 0000-0001-6946-0636

### КОНЦЕРТНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АНСАМБЛЮ В УМОВАХ ВІЙНИ (на прикладі струнного тріо "Semplice")

**Ключові слова:** концертна діяльність, колектив, ансамбль.

Бажання виконувати різноманітні за жанром і стилем твори разом є першопричиною об'єднання музикантів у колектив. При розгляді жанрів академічної музики неможливо ігнорувати чинник впливу інструментальних складів на їх генезу. Наприклад, жанр фортепіанного тріо остаточно кристалізувався в епоху класицизму, до того пройшовши еволюцію в різноманітних складах. Оскільки ансамблева музика повною мірою реалізує одну з найважливіших функцій музики – комунікативну, від взаємодії виконавців усередині колективу (внутрішня комунікація) залежить ступінь розкриття задуму і донесення його до слухачів. Інтерпретація в комунікативному процесі залежить від таких чинників: соціальний, психологічний, фізіологічний. Перцепції кожного учасника вносять відмінності в трактування нотного тексту. Якщо названі чинники стосуються лише індивіда, то дійти згоди щодо інтерпретаційних аспектів простіше, ніж у випадку, коли вступають у силу соціальні чинники – загальносоціальні зсуви.

Для українського суспільства в останнє десятиліття такими загальносоціальними зсувами стали події Революції гідності, гібридної російсько-української війни на Сході і, врешті, повномасштабної війни Росії проти України, розпочатої 24 лютого 2022 року. Митці відповідали на перші дві події по-різному: від знаходження засобів їхньої реалістичної передачі до відчуженого ігнорування того, що відбувається з концентрацією на суб'єктивних та індивідуальних началах. Але повномасштабна війна стала загальним горем усього українського народу: не існує сім'ї, яка б не постраждала від її наслідків. Для українського мистецтва воєнні події, крім негативних аспектів, мали також позитивний вплив (наскільки війна взагалі може нести бодай щось позитивне). У суспільства (і в нас, і за кордоном) виріс попит на все питома українське: мову, традиційну культуру, народне та академічне мистецтво. Тому зараз сучасним колективам, які виконують різноманітну українську музику, легше реалізувати задуми щодо концертних програм. Водночас війна сковує нормальне функціонування країни, тому концертні установи та організації змушені або призупинити свою активну діяльність, або переформатуватися для адаптації до сьогодення.

Чим більша організація, тим складніші механізми її функціонування. В умовах війни подібні механізми унеможливають оперативне використання всіх їхніх елементів. Цим пояснюються основні тенденції у сфері концертної діяльності останніх місяців: застосування малих або середніх за розмірами мобільних інструментальних складів, “закритість” концертних заходів з обмеженою кількістю слухачів, опора на онлайн-мережу. Академічне музикування в цьому випадку зазнає найбільших трансформацій через свою природу: живе виконання при глядачах є майже не основною формою існування виконавського мистецтва. Динаміку цих змін запропоновано розглянути на прикладі струнного тріо “Semplice”.

Цей харківський колектив був квінтетом. На момент лютого 2022 року склад виконавців був таким: Володимир Богатирьов – художній керівник, аранжувальник, гітарист; Тетяна

Богатирьова – домристка; Карина Коломоець – скрипалька; Соня Коган – альтистка; Ілля Бордачов – віолончеліст. Додатково для проведення концертних програм запрошували лекторку Поліну Кордовську. Концепція колективу така: “Виконання маловідомих творів у незвичному звучанні”. Її реалізація забезпечувалася, по-перше, самим тембральним поєднанням народних щипкових інструментів (домри, гітари) із класичним смичковим тріо (скрипка, альт, віолончель) із варіативністю їх застосування; по-друге, постійним пошуком та аранжуванням можливих творів для цього складу; по-третє, відмінністю у професійній підготовці учасників (два аматори, студенти і випускники музичних ЗВО), що, з одного боку, ускладнює репетиційний процес, але, з другого, надає простір для експериментів через відсутність усталених виконавських психологічних патернів.

Назва колективу закріпилася випадково: перед першим концертом учасники не могли дійти згоди, оскільки на той момент концепція була сформована не до кінця. Заради жарту розглядалася версія “Просто квінтет”. В. Богатирьовим було запропоновано використати цю назву для першого концерту, але перекласти її італійською – “Semplice quintet”. Після влучного афоризму подружки колективу, вокалістки А. Бондаренко: “Просто музиканти, що просто збираються і грають просту, а іноді – не дуже просту музику, тому що для них це просто необхідно”, – який було повторено на самому концерті, назву вирішено було залишити, що остаточно сформувало концепцію колективу.

Крім перелічених вище позитивних аспектів, відзначимо, що інструментальний склад був мобільним у пересуванні і не залежав від апаратури. Це відкривало широкі можливості при організації концертів. Локаціями для виступу ставали не тільки стандартні концертні зали (на кшталт філармонії), а ще й установи, для того менш призначені: музеї, галереї, навчальні заклади. Концертний репертуар містив твори від бароко до сучасності. Проте тяжіння до української традиції не було, хоча українські автори в програмах присутні. Це пояснювалося більшою академічною спрямованістю колективу.

Від травня 2022 року колектив змінив свій склад і концепцію. Квнтет перетворився на тріо, оскільки через воєнні дії К. Коломоець і С. Коган були вимушені залишити ансамбль. На хвилі патріотичного підйому вирішено було звернутися до традицій українського троїстого музикування. Це пов'язано не стільки з кількістю виконавців, скільки з функціями, які виконував подібний колектив: забезпечення музичного життя суспільства, залучення його до культури, пропагування традиційно українського.

Для нового складу підбирається інша програма, яка спирається на українську народну (переважно вокальну), популярну та класичну музику, хоча до програми включаються й твори європейських авторів. Серед композиторів до переліку входять Й. С. Бах, В. А. Моцарт, Е. Саті, І. Шамо, Я. Степовий, М. Вербицький, В. Верменич, В. Івасюк тощо. Така програма презентує українське музичне мистецтво як складову частину загальноєвропейського.

Разом із програмою змінюється і зовнішній вигляд учасників: відбувається перехід від суворо академічний чорних костюмів до автентичних вишиванок і суконь у поєднанні із сучасними джинсами й кедами. Але, попри всі зміни, назву колективу вирішено залишити, бо вона продовжувала відображати його основну концепцію.

Інструментальний склад тріо “Semplice” – домра, гітара, віолончель – має свої недоліки. До них належать: відсутність “звукового образу” ансамблю в глядача, деякі обмеження у виборі репертуару, потреба у високій злагоженості виконавців, необхідність сцен камерної спрямованості через невелику гучність. Але в умовах російсько-української війни недоліки такого колективу стають перевагами. Три струнних інструменти високого, середнього та низького регістру із різною природою звуковидобування забезпечують більшість музичних потреб і спонукають до експериментів. Троє виконавців з професійною освітою швидше розуміють репертуар і вибудовують інтерпретацію. Завдяки легкості в транспортуванні інструментів і невеликій кількості учасників (три музиканти і ведуча) колектив мобільно пересувається різноманітними концертними майданчиками, використовуючи особистий та

громадський транспорт. Крім цього, не потребує значного простору розміщення, а при дотриманні умов безпеки найбільш розповсюдженими локаціями для концертів є невеликі приміщення.

Отже, у серпні 2022 року ансамбль “Semplice” у складі В. Богатирьова (гітара), Т. Богатирьової (домра), І. Бордачова (віолончель) та І. Бордачової (ведуча-лектор) прямує у тур містами Правобережної України. Для концертів було обрано музеї, галереї, арт-сховища, невеликі концертні майданчики та зали дев'яти міст: Кропивницького, Вінниці, Хмельницького, Тернополя, Львова, Івано-Франківська, Коломиї, Кам'янця-Подільського, Олександрії. Така географія пояснюється проходженням цими містами великих автомобільних трас, що забезпечило швидке пересування між ними особистим авто. Фінансове забезпечення туру лягало на самих учасників ансамблю, з частковим поповненням від каси концертів (частина зібраних коштів йшла на пальне, частина збиралася для передачі ЗСУ).

Запланованих концертів було 10 – по одному на кожне місто, за винятком двох у Львові, – які хронологічно обмежувалися двома тижнями перебування в дорозі. Але вже під час туру в деяких містах надходили запрошення на повторне виконання концертної програми. Зокрема, у містах Коломия та Вінниця було зіграно по два концерти, у Кропивницькому – три. Концертна програма варіювала залежно від місця проведення: у мистецьких установах опора на академічний репертуар, у загальногромадських – на народний та естрадний. Крім власне музичної частини, глядачі мали змогу заглибитися в історичний контекст, пов'язаний з твором, який забезпечувався словесною частиною лектора. У такий спосіб реалізовувався просвітницький аспект діяльності колективу.

Загалом тур тривав протягом усього серпня: від 4 до 29 числа. Останнім пунктом призначення було обрано місто Харків, оскільки в сакральному сенсі воно сприймається як місце народження колективу. У ньому проведено дві концертних програми в повному обсязі, без варіювання.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що тріо “Semplice” і його концертно-просвітницька діяльність характеризують

тенденції сьогоденної української концертної діяльності в умовах війни. Серед них слід перерахувати наявність різноманітної програми з опорою на українську музику, репертуарну і транспортну мобільність колективу, мінімальність вимог та фінансових витрат, доступність до розповсюдження.

**Volodymyr Bohatyrov**

*Lecturer at the Department of Composition and Instrumentation,*

*I. P. Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts*

*e-mail izzbva@gmail.com*

*ORCID 0000-0001-6946-0636*

### **CONCERT-EDUCATIONAL ACTIVITY OF AN ENSEMBLE IN WAR (the case of string trio “Semplice”)**

**Key words:** *concert activity, collective, ensemble*

A desire to perform music different in style or genre is the basic reason for musicians to join into an ensemble. If we look at genres of academic music it is obvious that one cannot ignore the influence of different ensemble types on the genesis of these genres. For instance, the genre of piano trio was shaped during the Classical era after it had changed its composition. Since ensemble music fully implements the main function of music, a communicative one, the interaction of musicians inside the ensemble (inner communication) influences the degree to which the idea of a work can be represented and conveyed to listeners. Interpretation in the communicative process depends on three main factors: social, psychological, physiological. Individual perception of the score makes its interpretation different. If these factors influence only one musician, it is much easier to have an agreed interpretation than in the case when social changes go into effect.

There have been numerous general social shifts in Ukrainian society in recent years, such as Revolution of Dignity, hybrid Russian war in the East of Ukraine, full-scale Russian invasion of 24<sup>th</sup> February 2022. The artists had different responses to the first two: some found the way to

portray them realistically, while others ignored the events concentrating on their inner world, individuality. But the full-scale war became a collective tragedy of Ukrainian people as there is not a single family in Ukraine which has not suffered from its consequences. Apart from obvious negative aspects for Ukrainian arts, these events had a positive impact as well (to a degree that war can bring anything positive). Both in Ukraine and abroad there has been an increased demand in everything Ukrainian: language, traditional culture, folk and academic arts. But at the same time the war hinders normal functioning of the art, therefore concert halls are forced either to stop their work or to adapt to a new reality.

The bigger organization, the more difficult are the mechanisms of its functioning. This explains the most general tendencies in the sphere of concert life during the last months, such as: usage of relatively small ensembles, which are flexible in their essence; invitation-only concerts for a limited audience; strong reliance on internet technologies.

Academic music has undergone serious changes due to its nature: live performance in front of the audience is almost the main form of the performing art. Dynamics of these changes can be traced on the example of string trio “Semplice”.

This Kharkiv ensemble used to be a quintet. In February 2022 it consisted of Volodymyr Bohatyrov, creative director, arranger, guitar; Tetiana Bohatyrova, domra; Karina Kolomojets, violin; Sonya Kogan, viola; Illia Bordachov, cello. Additionally, Polina Kordovska was employed to present the concert programme. The idea behind the ensemble is “Performance of little-known works in an unusual manner”. It was possible due to the timbral joining of plucked instruments such as guitar and domra with a classical string trio (violin, viola, cello); the constant search of new works and creation of different arrangements; differences in professional education of the musicians (two amateurs, students and graduates of higher music education establishments, which, on the one hand, complicates the rehearsal process and gives space for experiments because of the absence of pre-defined performance psychological patterns.

The name of the ensemble was coined accidentally as even before the first concert it had not been established yet. As a joke,

someone suggested the name “Simply quintet” (*Prosto quintet*). V. Bohatyrov suggested translating it into Italian. After a singer A. Bondarenko, a friend of the ensemble, had said the following words: “They are simply musicians who just come together and play simple and sometimes not simple music, because they need it badly” (which were repeated at the concert), the musicians decided to keep the name and that contributed to making up the whole concept of the ensemble.

In addition to positive aspects listed above, the members of the ensemble were quite mobile and did not depend on sound equipment. This opened new possibilities for organizing concerts. The venues where the ensemble performed included both quite expected ones (philharmonic) as well as the establishments which were not designed for playing music: museums, galleries, educational establishments. The repertoire included works from the Baroque era to modernity. At the same time, the Ukrainian repertoire was only sporadically included, without being in the spotlight.

In May 2022 the ensemble changed both its structure and conception. The quintet became a trio since the war forced K. Kolomoys and S. Kogan to leave Ukraine. Driven by the patriotic sentiment, the musicians decided to turn to the Ukrainian tradition of a three-performer-ensemble. This was done not only because the number of performers decreased, but also because such ensembles performed important functions: to provide the society with music, bring culture to it, popularize Ukrainian art.

The new ensemble chose a different repertoire which included Ukrainian folk (chiefly vocal), popular and classical music, although the works by European composers were also included. Among the composers whose works were performed are J. S. Bach, W. A. Mozart, E. Satie, I. Shamo, Ya. Stepovyi, M. Verbytskyi, V. Vermenych, V. Ivasiuk etc. This program represents Ukrainian music as part of the European one.

The appearance of the musicians changes along with the repertoire, so: from formal suits they moved to authentic shirts paired with jeans and sneakers. But despite this, they decided not to change the name since it still reflected the main idea of the ensemble.

From the instrumental standpoint “Semplice” (domra, guitar, cello) has its drawbacks. They include lack of the “sound image” of the ensemble, some limitations of the repertoire choice, need of the performers to be well coordinated, inability to perform at large concert halls due to lack of sound force. But the Russian invasion turned these flaws into advantages. Three string instruments with different nature of the sound, of high, middle and low register cover most musical needs and call for experiments. Three professionally trained musicians can learn new works faster as well as create their interpretation. Since there are only three musicians and a concert presenter, and the instruments are quite easy to transport, the ensemble can move from one concert venue to another, using private and public transport. In addition, it does not need a lot of space to be seated, which is an extremely important thing given that usually concerts take place in relatively small locations due to safety concerns.

As a result, in August 2022 “Semplice” (V. Bohatyrov, guitar, T. Bohatyrova, domra, I. Bordachov, cello and I. Bordachova, presenter and lecturer) went on tour around cities of the Right-Bank Ukraine. The concerts took place in museums, galleries, art-shelters and small concert venues of nine cities: Kropyvnytsky, Vinnytsa, Khmelnytsky, Ternopil, Lviv, Ivano-Frankivsk, Kolomyia, Kamyanets-Podilsky, Oleksandriya. This choice was influenced by the location of these cities on large motorways, as it was convenient to move between them in a private car. The tour was financed by the members of the ensemble themselves, as well as partial coverage from the concerts (a part of the money raised was used to cover fuel costs, a part was donated to AFU).

The tour was planned to include 10 concerts, one in each city and two in Lviv, in two weeks. But as the tour started, changes were made since in some cities there were requests to play again. In Kolomyia and Vinnytsa there were two concerts, in Kropyvnytskyi there were three of them. The program of the concerts was flexible and depended on the place of the concert as in artistic establishments the ensemble focused on the academic repertoire, while in public places folk and popular music prevailed. Apart from music, the au-

dience could go deep in the historical context of the works thanks to the lecturer. Here the ensemble performed its educational function.

The tour lasted for the whole August; from 4<sup>th</sup> till 29<sup>th</sup>. The final destination was Kharkiv as in sacral sense it is a birthplace of the ensemble. They gave two concerts in Kharkiv without changes in the program.

We can conclude that trio “Semplice” and its concert-educational activity characterises tendencies of the current Ukrainian concert performance during the war. These include diverse programme focused on Ukrainian music, flexibility of repertoire and logistics, reduction of requirements and financial expenses to minimum, openness to online distribution and promotion.

**Мохленко Ольга Федорівна**

*старша викладачка кафедри сценічної мови*

*Харківського національного університету мистецтв*

*імені І. П. Котляревського (Харків, Україна)*

*e-mail mohlenko@gmail.com*

*ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-1123-9546>*

### **СПЕЦИФІКА ПОЄДНАННЯ РУХУ, МУЗИКИ, ПЛАСТИКИ ЛЯЛЬКИ ЗІ СЛОВОМ АКТОРОМ ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК**

**Ключові слова:** *актор-лялька, інструмент-лялька, “чудо оживлення”, специфіка мови, пластика ляльки, ритм руху.*

Чи потрібні під час війни якісь мистецькі акції, події, та й взагалі – чи потрібно вчити і вчитися мистецтву? ТАК! Бо концерти, театральні вистави тощо засвідчують, що ми є, засвідчують наше буття. Це наш мистецький спротив, опір. Це наш мистецький наступ, він демонструє духовне здоров'я та силу нації. Без культури немає нації. Культура – це цемент, який тримає націю. Культура об'єднує нас, дозволяє протистояти як випробуванням війни, так і випробуванням моралі та єдності суспільства. Сьогодні треба говорити про підняття планки культурного продукту. Тому треба відбирати ідеї, спроможні

зробити продукт, який буде показано в різних містах України, що може бути експортованим будь-де у світі.

Театральна школа повинна оснастити актора відповідними знаннями і вміннями. Дисципліна сценічної мови полягає у тренуванні голосового апарату, роботі над удосконаленням дикції та артикуляції, розвитку правильного дихання. Цього цілком достатньо для артистів драматичного театру. Стосовно ж підготовки ляльководів зазначимо, що завдання, які стоять перед ними, набагато складніші. Специфіка мистецтва театру ляльок у тому, що актор-лялька має вже готовий інструмент – ляльку. У процесі репетицій відбувається “чудо оживлення”: знаходяться пластичні можливості ляльки та її власний, трансформований голос. Істотною відмінністю сценмиви в театрі ляльок є необхідність злиття мови актора із зовнішнім образом лялькового персонажа, так зване “потрапляння в ляльку, маску”. Це одна з найважливіших складових мовно-голосової професійної майстерності актора-лялькаря. Актор з лялькою фактично ніколи не говорить “своїм голосом”. Щоб органічно існувати в ляльці, передбачається голосова трансформація – кожна лялька вимагає особливого, індивідуального, притаманного тільки їй забарвлення. Звукова палітра вистави в ляльковому театрі має ряд специфічних відмінностей, які не можна ігнорувати. При підготовці артистів лялькового театру необхідно приділяти увагу не тільки звичайній сценічній мові, але й такому важливому для цього жанру мистецтву звукоімітації. Треба пам'ятати про можливість озвучування в одній виставі декількох персонажів, що говорить про затребуваність навичок мовно-голосової трансформації.

Друге важливе завдання лялькаря – домогтися злагодженої роботи мовного апарату і руху рук, які керують лялькою. Бо слово проходить через руку і кожна фраза лягає на той чи інший рух ляльки – це секрет акторської майстерності лялькаря. Озвучуючи ляльку, яку веде сам, актор проходить весь шлях вирощування ролі-образа, з усіма компонентами, включаючи пластичне і мовне “оживлення”. Треба знайти ходу та основний ритм руху ляльки, перевірити переконливість промовляння за